

Asia: VN/9067/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi mediatukilautakunnasta ja valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita

Journalistiliitto kiittää sitä, että valtioneuvosto esittää journalistisen sisällön tukemista vallitsevan COVID 19 -kriisin aikana. Journalistisen sisällön kulutus on koronakriisissä ollut ennennäkemätöntä ja tiedontarve kansalaisten keskuudessa suuri.

Journalismi sekä journalistinen riippumattomuus ovat demokratian edellytyksiä. Niiden tukeminen ja vaaliminen on demokraattisessa yhteiskunnassa elintärkeää. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että journalistisen sisällön arviointi pidetään tarkasti erillään valtionavustuksen myöntämisen kriteereistä. Näin ollen katsommekin, että valtionavustuksen tulisi perustua ainoastaan taloudellisiin kriteereihin ja se tulisi myöntää journalistisena palkkatukena.

Tukisumman vaatimattomuudesta ja tuen määräaikaaisuudesta johtuen emme näe tuen mahdollistavan journalismin erityistä kehittämistä tai merkittävää vahvistamista. Katsomme kuitenkin, että media-alan tilanne on tällä hetkellä vaikea, ja tämän valtionavustuksen tuella alan selviäminen COVID 19 -kriisistä tulisi helpottumaan ja näin ollen valtionavustuksen tavoite tukea COVID 19 -tartuntatauti-epidemiasta kärsinyttä journalistista sisältöä tuottavaa mediaa toteutuisi.

Huomionne tuen myöntämisen kriteereistä ja tukikelpoisuudesta (VN asetus)

Asetusluonnoksen mukaan 2 ja 4 §:ssä säädettäisiin avustuksen tavoitteesta (2 §) ja avustuksen tarkoituksesta (4 §).

2 §:ssä säädetty avustuksen tavoite on oikea. Sen mukaan avustuksen tavoitteena on turvata ammattimaisesti toteutetun journalismin jatkuvuus ja monipuolisuus. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat journalismin moninaisuus ja sananvapauden edistäminen.

4 §:ssä säädetty avustuksen tarkoitus ei näkemyksemme mukaan kuitenkaan turvaa journalismin riippumattomuutta. Avustuksen myöntämisen kriteereiden ei tule liittyä journalistisiin sisältöihin. Mikäli avustuksen myöntämisen kriteereinä olisi asetusalun 4.2 §:n mukaisesti tutkivan journalismin tai tavanomaista syvällisempien journalististen kokonaisuuksien tuottaminen jne., journalismin sisältöön kohdistuvaa arviointia olisi mahdotonta välttää.

Esitämme näin ollen, että avustusta voidaan myöntää journalistisen työn kustannuksien kattamiseksi medioissa, jotka tuottavat monipuolista valtakunnallista, alueellista tai paikallista journalismia.

Katsomme, että valtionavustuksen myöntämisen edellytyksenä tulee olla journalististen periaatteiden vaatimuksen lisäksi ammattimaisen journalismin vaatimus. Tämän vuoksi esitämme, että 5 §:ssä esitetyn vastaavan toimittajan vaatimuksen lisäksi mediassa tulee päätoimisesti työskennellä vastaavan toimittajan lisäksi vähintään yksi journalistisen työn tekijä tai yhtä työntekijää vastaava freelance-ostojen osuus tai edellisten yhdistelmä. Ammattimaisen journalismin vaatimukseen liittyy olennaisesti myös aito liiketoiminta sekä COVID 19 -epidemian taloudelliset vaikutukset liiketoimintaan. Siitä myöhemmin lausunnossamme.

Katsomme myös, että itse tuotetun aineiston käsitettä on syytä tarkentaa. Itse tuotetuksi aineistoksi tulisi katsoa sekä palkkasuhteessa tuotettu aineisto että freelance-ostona hankittu aineisto. Lisäksi esitämme, että aineisto-käsitettä tarkennetaan käyttämällä termiä toimituksellinen aineisto. (5 §:n kohta 3)

Valtionavustuksen tavoitteena on edistää monimuotoista journalismia sekä kattavaa journalismin tarjontaa. Tavoite ei toteudu, mikäli avustuksen ulkopuolelle rajataan osa julkaisuista niiden julkaisu tiheyden perusteella (12 krt/vuosi). 5 §:ssä mainittu säännöllisyys sekä muistiossa mainittu vakiintuneisuus voisivat olla perusteena riittäviä.

Koronakriisi on vähentänyt mediarytysten mainosmyyntiä voimakkaasti. Vaikutukset tilausmyyntiin ovat olleet vähäisempiä. On perusteltua kohdistaa avustus nimenomaan mainosmyynnin menetyksistä eniten kärsineille medioille. Mainosmyynnin määrä vaihtelee kalenterikuukausittain huomattavasti, joten todelliset menetykset saadaan selville vertaamalla tuloja edeltävän vuoden vastaaviin kuukausiin. Koronakriisin vaikutukset alkoivat maaliskuun puolivälissä. Tämän vuoksi huhti-toukokuun tilastot antavat oikean kuvan kriisin vaikutuksista media-alalle. (5 §:n kohta 7) Tämän lisäksi median kokonaismyynnin tulisi olla pienentynyt vähintään 10 %. Näin varmistaisimme, että pääkriteerinä oleva mainosmyynti on olennainen osa median tuloista.

Katsomme edelleen, että avustus tulisi käyttää palkkakustannusten kattamiseen sekä toimituksellisen aineiston freelance-ostoihin. Tämä suora tuki journalistiseen työhön tukisi medioiden selviämistä kriisin läpi ja mallin avulla saisi esimerkiksi palautettua lomautettuja journalisteja takaisin työhönsä.

Lisäksi laskennallinen toimituksellisen aineiston freelance-ostoihin osoitettu tukisumma tulisi käyttää suoraan freelance-ostoihin. Tämä puolestaan tukisi itsensätyöllistäjien selviämistä kriisistä. Nämä seikat tulisi huomioida myös asetuksen 9 §:ssä, jossa säädettäisiin selvityksestä avustuksen käytöstä.

Huomionne tuen enimmäismäärästä (VN asetus)

Näkemyksemme mukaan asetusluonnoksessa esitetty malli edellyttää journalismin sisältöön kohdistuvaa arviointia. Tämän vuoksi pidämme ehdottoman tärkeänä, että myönnettävän avustuksen määrä perustuu ainoastaan taloudellisiin tunnuslukuihin, jotka kohtelevat tasapuolisesti kaikkia avustuksen myöntämisen edellytykset täyttäviä hakijoita. Tämä tulisi huomioida myös asetuksen 8 §:ssä, jossa säädettäisiin hakemuksessa annettavista tiedoista.

Esitämme 7 §:ää muutettavaksi siten, että avustusta voitaisiin myöntää journalistista työtä tekevien henkilöiden palkkakustannusten ja toimituksellisen aineiston freelance-ostojen kustannusten kattamiseksi.

Esitämme, että valtion talousarvion mukainen viiden miljoonan euron tuki jaettaisiin kokonaisuudessaan 5 §:ssä säädetyn valtionavustuksen myöntämisen edellytykset täyttäneiden hakijoiden kesken. Avustuksen suuruus yhtä journalistista työtä tekevää henkilöä kohden saataisiin jakamalla viiden miljoonan euron valtionavustus saatuihin hakemuksiin perustuvalla journalistista työtä tekevien henkilöiden yhteenlasketulla lukumäärällä. Malli suosisi paikallista ja alueellista journalismia, jossa palkkakustannukset ovat pienempiä.

Katsomme edelleen, että valtionavustuksen tulisi olla medianimikekohtainen, jotta pystymme parhaiten turvaamaan monimuotoisen journalismin säilymisen sekä vastaamaan valtionavun tavoitteeseen edistää laajaa ja kattavaa journalismin tarjontaa. Medianimikekohtainen tarkastelu mahdollistaisi yksittäisten julkaisujen ja kanavien toimintaedellytysten turvaamisen kriisin yli, vaikka konserni- tai yritystasolla avustuksen myöntämisen edellytykset eivät täyttyisi. On myös huomattava, että journalismi ja journalistiset päätökset tehdään itsenäisesti medianimikkeissä, ei esimerkiksi konserneissa.

Avustuksen kokonaismäärä voisi olla enintään 100 000 euroa medianimikettä kohden. Tämä tukisi voimakkaammin paikallista ja alueellista mediaa. Avustusta myönnettäessä 7 §:n perusteella määräytyvästä määrästä otettaisiin vähennyksenä huomioon valtionkonttorin myöntämä kustannustuki.

Hakijan tulisi ilmoittaa hakemuksessa nimikekohtaisesti vuoden 2019 tilinpäätöksen mukaiset journalistisen työn henkilötyövuodet (palkkasuhde) sekä freelance-ostot henkilötyövuosiksi muutettuina. Freelancetyö muunnettaisiin henkilötyövuosiksi käyttäen laskentaperusteena kyseisen

median toimituksellisen työntekijän keskimääräistä palkkakustannusta sivukuluineen. Tämä tulisi huomioida myös asetuksen 8 §:ssä, jossa säädettäisiin hakemuksessa annettavista tiedoista.

Mikäli medianimikekohtainen mainosmyynti olisi vähentynyt yli 50 prosenttia huhti-toukokuussa verrattuna vertailuajankohtaan, maksettaisiin avustus 1,3-kertaisena verrattuna medioihin, joiden mainostulot ovat pienentyneet 30–50 prosenttia. Mallissa on huomioitu vaatimus siitä, että avustusta myönnettäisiin COVID 19 -tartuntaepidemiasta eniten kärsineille.

Huomionne mediatukilautakunnasta, sen tehtävistä, roolista ja kokoonpanosta (HE)

Korostamme lain 2§:ä, jossa todetaan, että lain tavoitteena on journalistisen riippumattomuuden varmistaminen. Tämän vuoksi on tärkeä huomata, että mediatukilautakunnan tehtäviin ei miltei osin voi kuulua journalististen sisältöjen arviointi.

Yhdymme yleisesti hallituksen esitykseen mediatukilautakunnan kokoonpanokriteereistä, joissa mainitaan mediatukilautakuntaan tarvittavan muun muassa journalismin ja mediatalouden asiantuntijoita. Kuitenkaan mediatukilautakunnan edustajat eivät voi olla tehtävissä, joissa heidän organisaationsa tai etujärjestönsä voisi millään tavoin hyötyä avustuksesta.

Yhdymme edelleen esityksen 4§:n ajatukseen siitä, että mediatukilautakunnan tulee olla itsenäinen ja riippumaton toimielin, jonka tehtävänä on tulkita asetuksen soveltamista sekä arvioida muun muassa sitä, toimiiko media journalistisin perustein. Mediatukilautakunnan työtä tukisi se, että avustuksen myöntämisen kriteerit luodaan taloudellisiin tunnuslukuihin pohjautuviksi ja näin ollen mahdollisimman vähän tulkinnanvaraisiksi.

Huomionne tuen vaikutuksista

Valtionavustuksen tarkoituksena on tukea COVID 19 -tartuntatautiepidemiasta kärsinyttä journalistista sisältöä tuottavaa mediaa. Tavoitteena on lisätä monimuotoista journalistista sisältöä sekä tarjontaa ja kehittää journalismia erityisesti paikallisella ja alueellisella tasolla.

Tukisumman vaatimattomuudesta ja tuen määräaikaisuudesta johtuen emme näe tuen mahdollistavan journalismin erityistä kehittämistä tai merkittävää vahvistamista. Katsomme kuitenkin, että media-alan tilanne on tällä hetkellä vaikea, ja valtionavustuksen tuella sen selviäminen COVID 19 -kriisistä tulisi helpottumaan. Lomautettujen journalistien työllisyys paranisi ja heidän työpanoksensa journalismin tekemiseen olisi taas käytössä. Tuki voisi myös vähentää irtisanomisita. Esityksemme mukainen tuki auttaisi myös tilanteesta erittäin merkittävästi kärsineitä itsensätyöllistäjiä läpi koronakriisin.

Esityksemme mukainen malli tukisi suhteessa eniten paikallista ja alueellista mediaa. Tämä johtuu tukisumman jakamisesta ”tasan” hakijoiden kesken: Paikallisella ja alueellisella medialla on

pienemmät palkkakustannukset kuin pääkaupunkiseudulla toimivalla medialla. Myös 100 000 euron leikkuri tukisi pieniä medianimikkeitä leikkurin osuessa isoihin nimikkeisiin.

Mallimme mukaan avustus maksettaisiin 1,3-kertaisena niille nimikkeille, joiden mediamyyntitulot ovat pudonneet eniten. Tämä malli tukisi kovimmin kriisistä kärsineitä.

Näin ollen valtionavustuksen tavoite tukea COVID 19 -tartuntatautiepidemiasta kärsinyttä journalistista sisältöä tuottavaa mediaa toteutuisi ilman että journalistisia sisältöjä olisi tarvetta arvioida.

Muuta

Valtionavustuksen myöntäminen viestii sekä yhteiskunnalle että media-alalle siitä, että ala hoitaa yhteiskunnallista tehtävää ja että alaa pidetään olennaisena osana demokraattista yhteiskuntaa. Tämä on tärkeä viesti.

Pohjoismaisessa vertailussa Suomi ei ole pärjännyt median toimintaedellytyksiä vertailtaessa. Katsomme että tämän valtiotukipäätöksen yhteydessä onkin hyvä hetki aloittaa laajempi keskustelu median toimintaedellytyksistä Suomessa.

Rekola Juha
Suomen Journalistiliitto ry